

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МІСЬКОГО
ГОСПОДАРСТВА імені О.М. БЕКЕТОВА

РОДЧЕНКО СВІТЛАНА СЕРГІЇВНА

УДК 336.71:338.246](043.3)

**ВАРТІСНО-ОРІЄНТОВАНА СТРАТЕГІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ**

21.04.02 – економічна безпека суб'єктів господарської діяльності

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків – 2019

Дисертацією є рукопис
Робота виконана в Харківському національному університеті міського господарства імені О.М. Бекетова.

Науковий керівник доктор економічних наук, професор
МОМОТ Тетяна Валеріївна,
Харківський національний університет
міського господарства імені О.М. Бекетова,
завідувач кафедри фінансово-економічної безпеки,
обліку і аудиту

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
ЖИВКО Зінаїда Богданівна,
Львівський державний університет внутрішніх справ
МВС України,
професор кафедри менеджменту;

доктор економічних наук, доцент,
СОЛОДОВНИК Олеся Олександрівна
Харківський національний університет будівництва
та архітектури,
професор кафедри фінансів та кредиту.

Захист відбудеться «18» грудня 2019 року о «13» годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.089.01 Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова за адресою: м. Харків, вул. Маршала Бажанова, 17, зал засідань Вченої ради (конференц-зал № 1).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова за адресою: м. Харків, вул. Маршала Бажанова, 17 та на сайті <http://radaecon.kname.edu.ua>.

Автореферат розіслано «18» листопада 2019 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Г.М. Шаповал

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Сучасні умови функціонування українських банків характеризуються непередбачуваністю, нестабільністю та високим рівнем динамічності. Мінливість зовнішнього середовища в сукупності із суспільно-політичними перетвореннями в державі та перманентними світовими фінансовими кризами створює передумови виникнення значної кількості загроз та небезпек для існування та ефективного функціонування вітчизняних банків. Забезпечення фінансової безпеки є визначальною умовою діяльності комерційних банків та однією з головних цілей управління ними. Задля збереження прибутковості, ліквідності та досягнення конкурентних переваг важливим є формування ефективної стратегії забезпечення фінансової безпеки комерційних банків за вартісно-орієнтованим підходом.

Проблеми економічної безпеки підприємств стали предметом системних та ґрунтовних досліджень багатьох зарубіжних та вітчизняних учених-економістів, зокрема загальнотеоретичним питанням вивчення економічної безпеки, діагностиці й механізму її забезпечення присвячено роботи В. Бабаєва, П. Бубенка, З. Варналія, Н. Гавловської, В. Гапоненко, В. Геєця, Р. Дацків, В. Забродського, З. Живко, О. Ілляшенко, С. Ілляшенка, Г. Козаченко, О. Ляшенко, К. Мамонова, І. Мігус, Т. Момот, Є. Овчаренка, І. Писаревського, С. Плотницької, В. Родченка, Є. Рудніченка, В. Франчука, Н. Чебанової, Л. Шутенка, Ю. Щеглова та інших. Вивченню різних аспектів забезпечення банківської безпеки присвятили праці такі вчені, як: Д. Артеменко, О. Барановський, О. Бочаров, М. Барилук, Т. Болгар, В. Вовк, Р. Вовченко, Н. Зачосова, М. Зубок, В. Краліч, О. Лук'янська, С. Мелесик, П. Міляєв, Н. Наточєєва, С. Побережний, О. Солодивник, З. Сороківська, О. Штасєр, Н. Шульга, С. Яременко та ін. Відмічаючи фундаментальний характер теоретико-методологічних розробок, слід зазначити, що розв'язання завдання оцінки рівня фінансової безпеки комерційних банків для подолання кризових явищ та вироблення шляхів зміцнення безпеки банківської сфери в умовах макроекономічної нестабільності остаточно не завершене й потребує застосування сучасного інструментарію оцінювання для реалізації обґрунтованих універсальних заходів цілеспрямованого впливу. Таким чином, теоретико-методичне та прикладне значення вирішення окреслених проблем зумовило актуальність обраної теми, визначило мету, завдання й напрям дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Зміст і напрямок досліджень, що виконані в дисертаційній роботі, відповідають окремим завданням реформ, визначених «Концепцією реформи банківської системи України до 2020 р.».

Дисертаційна робота є ініціативною й одночасно складовою частиною науково-дослідних робіт Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова в межах державної бюджетної тематики: «Інформаційно-аналітичне забезпечення стратегічного управління фінансово-економічною безпекою суб'єктів господарювання України в умовах глобалізації: теорія, методологія, практика» (Етап 2, 2012 р., номер державної реєстрації 0112U003092) - автором проаналізовані інформаційні технології, які забезпечують

конкурентоспроможність банківської установи в умовах глобалізації; «Інформаційно-аналітичне забезпечення стратегічного управління фінансово-економічною безпекою суб'єктів господарювання України в умовах глобалізації: теорія, методологія, практика» (Етап 3 2018 р., номер державної реєстрації 0116U005339) - автором проаналізовано інформаційно-аналітичне забезпечення системи безпеки комерційних банків за вартісно-орієнтованим підходом.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розробка теоретико-методичних положень та обґрунтування практичних рекомендацій щодо розробки стратегії забезпечення фінансової безпеки комерційних банків за вартісно-орієнтованим підходом.

Досягнення поставленої мети зумовило вирішення таких завдань:

- дослідити та систематизувати понятійний апарат забезпечення фінансової безпеки комерційних банків;
- обґрунтувати науково-методичні засади формування вартісно-орієнтованої стратегії забезпечення фінансової безпеки комерційних банків;
- узагальнити теоретичні положення та методичні підходи до оцінювання рівня фінансової безпеки комерційних банків;
- здійснити оцінку ризиків і перспектив функціонування банківського сектору України та систематизувати внутрішні та зовнішні загрози фінансовій безпеці комерційних банків;
- удосконалити інформаційно-аналітичне забезпечення оцінювання рівня фінансової безпеки комерційних банків;
- розробити методичний підхід до оцінювання інтегрального рівня фінансової безпеки комерційних банків із урахуванням вартісно-грошової складової;
- запропонувати науково-практичний підхід до оцінювання вартісно-орієнтованих стратегічних рішень щодо забезпечення фінансової безпеки комерційних банків.

Об'єктом дослідження є процес формування стратегії забезпечення фінансової безпеки комерційних банків за вартісно-орієнтованим підходом.

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методичних положень і практичних рекомендацій щодо формування вартісно-орієнтованої стратегії забезпечення фінансової безпеки комерційних банків.

Методи дослідження. Теоретичною й методичною основою дисертаційної роботи стали фундаментальні наукові дослідження вітчизняних і зарубіжних фахівців з проблем забезпечення фінансової безпеки комерційних банків.

Для вирішення визначених завдань у дисертаційній роботі використана система загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, зокрема *абстрактно-логічний аналіз* – для теоретичного узагальнення й обґрунтування напрямів та результатів дослідження; *аналізу та синтезу* – для аналізу та систематизації методичних підходів до оцінки рівня фінансової безпеки банків; *метод експертного аналізу* – для встановлення коефіцієнтів значущості параметрів у запропонованих моделях; *методи порівняльного аналізу, фінансово-економічного та статистичного аналізу* – для аналізу стану банківської системи та її безпеки, розробки критеріїв та оцінки

фінансової безпеки ряду комерційних банків; *спостереження й анкетування* – для дослідження загроз безпеці банку та пошуку заходів їх попередження та нейтралізації; *теорії ігор* – для обґрунтування доцільності подолання стратегічних розривів з метою реалізації рекомендованої стратегії забезпечення фінансової безпеки банку; *множинного кореляційно-регресійного аналізу* – для визначення впливу компонент формування вартості банку на його вартість; *графічний метод* – для наочного зображення і схематичного представлення теоретичних і практичних результатів дослідження.

Інформаційну базу дисертаційної роботи становлять законодавчі та нормативно-правові акти, дані Державної служби статистики України, Міністерства фінансів України, Національного банку України, праці зарубіжних та вітчизняних учених у сфері безпеки комерційних банків, інформаційно-аналітичні огляди, ресурси всесвітньої інформаційної мережі Інтернет.

Наукова новизна результатів дослідження - це розвиток теоретико-методичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо формування вартісно-орієнтованої стратегії забезпечення фінансової безпеки комерційних банків. До найбільш вагомих результатів, які визначають наукову новизну дисертації, належать такі:

удосконалено:

- організаційно-економічні засади вартісно-орієнтованої стратегії забезпечення фінансової безпеки комерційних банків на основі дослідження й систематизації наявних підходів, що, на відміну від існуючих, базуються на оцінюванні інтегрального рівня фінансової безпеки комерційних банків з урахуванням вартісно-грошової компоненти, що дозволяє визначити рівень фінансової безпеки банків за п'ятьма рівнями (оптимальний, достатній, задовільний, низький, критичний) та відповідно до кожного рівня фінансової безпеки встановити зони безпеки банку, що дає можливість забезпечити розробку відповідних їм стратегій вартісно-орієнтованого управління;

- методичний підхід до оцінки рівня фінансової безпеки комерційних банків, що ґрунтується на засадах вартісно-орієнтованого управління із використанням системи показників, що інтегруються за п'ятьма функціональними компонентами, а саме: капітало-ресурсної, кредитно-інвестиційної, фінансово-результативної, валютної та вартісно-грошової безпеки, що, на відміну від існуючих, дозволяє кількісно оцінити вплив кожної групи показників на рівень фінансової безпеки комерційних банків, визначити її інтегральний рівень та здійснити оперативну, тактичну й стратегічну оцінку за рівнями фінансової безпеки із застосуванням відповідних стратегій вартісно-орієнтованого управління;

- аналітико-прикладне забезпечення щодо попередження та нейтралізації внутрішніх та зовнішніх загроз фінансовій безпеці комерційних банків шляхом застосування експертного опитування за рівнями управління комерційних банків із використанням сформованого переліку внутрішніх та зовнішніх загроз, що дозволяє оцінити рівень значущості загроз комерційних банків в умовах макроекономічної нестабільності та розробити стратегічні заходи щодо мінімізації негативного впливу загроз фінансовій безпеці комерційних банків;

- інформаційно-аналітичне забезпечення фінансової безпеки комерційних банків на засадах вартісно-орієнтованого управління, що, на відміну від існуючих, визначається як комплексна система формування, збору, систематизації, аналітичної обробки та передачі обґрунтованої та достовірної інформації із використанням вартісно-орієнтованої звітності, що дозволяє здійснити оцінку рівня фінансової безпеки комерційних банків та сформуванню підґрунтя для реалізації вартісно-орієнтованої стратегії забезпечення фінансової безпеки комерційних банків;

дістали подальшого розвитку:

- визначення сутності та предметної площини поняття «вартісно-орієнтована стратегія забезпечення фінансової безпеки комерційних банків» на основі дослідження й систематизації наявних підходів, яка визначається як модель узагальнення дій щодо максимізації ринкової вартості комерційного банку за умови забезпечення ефективного використання вкладеного інвесторами капіталу, фінансової стійкості, збереження та примноження активів із попередженням можливих ризиків та захистом від існуючих внутрішніх і зовнішніх загроз з метою досягнення основних цілей діяльності;

- науково-практичний підхід до оцінювання вартісно-орієнтованих стратегічних рішень щодо забезпечення фінансової безпеки комерційних банків шляхом застосування методу GAP-аналізу для виявлення тих компонент інтегрального показника фінансової безпеки, на покращення яких має бути спрямована обрана вартісно-орієнтована стратегія за рівнем визначеного стратегічного розриву та теорії ігор для обґрунтування вартісно-орієнтованої стратегії подолання виявлених стратегічних розривів.

Практичне значення результатів дослідження. Теоретичні висновки дисертаційної роботи доведені до рівня конкретних положень і рекомендацій, придатних для практичного застосування з метою ефективного формування вартісно-орієнтованої стратегії забезпечення фінансової безпеки комерційних банків: у роботу ТОВ «ГК «Бар'єр. Безпека бізнесу» (довідка № 003/1/2-19 від 21.05.19) аналітико-прикладне забезпечення щодо попередження та нейтралізації внутрішніх та зовнішніх загроз фінансовій безпеці комерційних банків; у роботі філії – Харківське обласне управління АТ «Ощадбанк» (довідка № 392-06-19 від 06.06.19) організаційно-економічні засади вартісно-орієнтованої стратегії забезпечення фінансової безпеки комерційних банків; у роботу Філії АТ «Укресімбанк» (довідка № 119/18 від 18.06.19) науково-практичний підхід до оцінювання вартісно-орієнтованих стратегічних рішень щодо забезпечення фінансової безпеки комерційних банків; окремі теоретичні та практичні результати дослідження застосовуються в навчальному процесі кафедри фінансово-економічної безпеки, обліку і аудиту Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова під час викладання таких дисциплін, як «Фінанси суб'єктів господарювання», «Облік у банках», «Фінанси», «Звітність підприємств» для студентів спеціальності 071 «Облік і оподаткування»; «Фінанси, гроші та кредит» для студентів спеціальності 073 «Менеджмент»; «Комплексне забезпечення фінансово-економічної безпеки», «Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки підприємства», «Стратегічний та інноваційний менеджмент у сфері

фінансово-економічної безпеки» для студентів спеціальності 073 «Менеджмент» освітньої програми «Управління фінансово-економічною безпекою»; у курсовому та дипломному проектуванні студентів спеціальності 073 «Менеджмент» освітньої програми «Управління фінансово-економічною безпекою» (довідка від 08.07.2019).

Особистий внесок здобувача. Наукові результати, що виносяться на захист, отримано автором особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використані лише ті ідеї та положення, які є результатом особистої роботи здобувача, про що вказано в переліку наукових праць.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дослідження доповідалися та обговорювалися на 17 всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях: «International Scientific Conference Anti - Crisis Management: State, Region, Enterprice» (Le Mans, France, November 23th, 2018 y.); «Formation of Knowledge Economy as the Basis for Information Society» (Kyiv-Venice-Verona, December 15-18, 2018 y.); «International Scientific Conference Modern Economic Research: Theory, Methodology, Strategy» (Kielce, Poland, September 28 2018 y.); «Управління фінансово - економічною безпекою : інформаційно - аналітичне забезпечення та конкурентна розвідка» (м. Харків, 6 жовтня 2013 р.); «Проблеми і перспективи розвитку фінансової системи України в умовах формування нового світового фінансово-економічного порядку» (м. Полтава, 1-6 жовтня 2014 р.); «Обліково-аналітичне забезпечення управління фінансово-економічною безпекою європейської інтеграції» (м. Харків, 26-27 листопада 2015 р.); «Математичне моделювання процесів в економіці та управління проектами та програмами» (с.Коблево, 12-13 вересня 2017 р.); «Стратегічна аналітика та антикорупційний аудит в системі забезпечення фінансово-економічної безпеки держави, регіону, суб'єктів господарювання» (м.Харків, 26-27 жовтня 2017 р.); «Актуальні питання функціонування фінансового ринку в умовах кризових явищ світової економіки» (м.Одеса, 26-27 квітня 2018 р.); «Актуальні питання економіки, фінансів, обліку та права в сучасних умовах» (м. Полтава, 10 вересня 2018 р.); «Інновації в обліково - аналітичному забезпеченні та управлінні фінансово - економічною безпекою держави, регіону, суб'єктів господарювання - міждисциплінарний підхід» (м. Харків, 15 листопада 2018 р.); «Актуальні проблеми сучасного бізнесу: обліково-фінансовий та управлінський аспекти» (м. Львів, 19-21 березня 2019 р.); «Управління системою економічної безпеки: від теорії до практики» (м. Львів, 19 квітня 2019 р.); «Управлінські, правові та економічні аспекти забезпечення безпеки життєдіяльності населення і територій» (м. Львів, 2019 р.); «Менеджмент XXI століття: глобалізаційні виклики» (м. Полтава, 2019 р.); «Сучасні проблеми інформатики в управлінні, економіці, освіті та подоланні наслідків Чорнобильської катастрофи» (Київ – оз. Світязь, 1-5 липня 2019 року).

Публікації. Основні результати дисертаційної роботи опубліковано в 24 наукових працях, з яких 2 розділи - у колективній монографії, 1 стаття – у міжнародному виданні, 4 статті – у спеціалізованих фахових виданнях, 17 тез доповідей – на науково-практичних конференціях різних рівнів. Загальний обсяг опублікованих робіт складає 8,1 д. а., з яких особисто автору належить 6,75 д. а.

Структура і обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списків використаних джерел (216 найменувань на 21 стор.) та 9 додатків (на 25 стор.). Обсяг основного тексту дисертації становить 189 сторінки, зокрема 30 рисунків, 49 таблиць. Загальний обсяг роботи - 235 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено стан її наукової розробки, розкрито зв'язок з науковими програмами, сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, визначено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів.

У **розділі 1 «Теоретико-методичні засади формування стратегії забезпечення фінансової безпеки комерційних банків за вартісно-орієнтованим підходом»** досліджено та систематизовано понятійний апарат формування вартісно-орієнтованої стратегії забезпечення фінансової безпеки комерційних банків, узагальнено теоретичні положення та методичні підходи до оцінювання рівня фінансової безпеки комерційних банків, уточнено понятійний апарат щодо характеристик і змістовного наповнення формування системи забезпечення фінансової безпеки комерційних банків за вартісно-орієнтованим підходом.

Результати досліджень теоретичних підходів до визначення понять «безпека», «економічна безпека», «фінансово-економічна безпека», «фінансова безпека» комерційних банків (табл.1) дозволили уточнити сутність поняття «фінансова безпека банку», що розглядається як стан захищеності, який гарантує його захист від потенційних та наявних загроз, збереження та примноження активів, стійкість та досягнення встановлених цілей діяльності з метою попередження та уникнення загроз для збереження та примноження фінансових ресурсів банку, забезпечення його стійкості, зростання ефективності діяльності та зміцнення позицій на ринку.

Таблиця 1

Систематизація підходів до визначення поняття «фінансова безпека банку»

Визначення фінансової безпеки банку як:	Автори
Комплекс заходів по зміцненню безпеки банку	Д. Артеменко
Стан, що забезпечує ефективність життєдіяльності банку	О. Хитрін, К. Горячева
Стабільний та стійкий стан	П. Герасимов
Стан оптимального залучення та ефективного використання ресурсів	Ю. Голобородько
Система елементів, що забезпечує ефективність діяльності банку	Н. Наточєєва
Сукупність умов, що попереджують імовірні та наявні загрози	О. Барановський
Стан захищеності	С. Ксьондз, Н. Гребенюк, А. Єпіфанов, С. Дмитров
Складова національної безпеки	С. Побережний, О. Пластун, Т. Болгар

Джерело: складено автором

Доведено, що формування фінансової стратегії комерційного банку обумовлене мінливістю фінансових умов функціонування банку, які створюють загрози та

обмеження для ведення банківської діяльності. У роботі фінансова стратегія забезпечення фінансової безпеки банку визначена як комплексний план дій, що спрямований на досягнення встановлених довгострокових цілей за умови найефективнішого розподілу фінансових ресурсів, мінімізації ризиків, досягнення стійкості та збереження цілісності банку для забезпечення високого рівня його безпеки. Розробка стратегії забезпечення фінансової безпеки банківської установи розглядається як комплексний управлінський процес, що передбачає формулювання цілей, методів та засобів їх досягнення, визначення індикаторів вимірювання її результатів, урахуває ризики та механізми протидії.

У роботі досліджено та систематизовано понятійний апарат щодо формування вартісно-орієнтованої стратегії забезпечення фінансової безпеки комерційних банків, що полягає у максимізації ринкової вартості комерційного банку за умови забезпечення ефективного використання вкладеного інвесторами капіталу, фінансової стійкості, збереження та примноження активів із попередженням можливих ризиків та захистом від існуючих внутрішніх і зовнішніх загроз з метою досягнення основних цілей діяльності. Установлено переваги та недоліки вартісно-орієнтованого підходу перед альтернативними моделями управління.

За результатами дослідження удосконалено послідовність процесу формування стратегії забезпечення фінансової безпеки комерційного банку за вартісно-орієнтованим підходом та виокремлено ключові фактори вартості.

За результатами аналізу та систематизації підходів до оцінки фінансової безпеки комерційних банків (табл.2) доведено високий рівень спорідненості існуючих методів та моделей. Установлено, що найбільш поширеними в застосуванні є методи та моделі, що ґрунтуються на коефіцієнтах та показниках.

Таблиця 2

Систематизація методів та моделей до оцінки фінансової безпеки банків і банківської системи за даними літературних джерел

	Методи та моделі, що ґрунтуються на використанні економічних нормативів	Методи та моделі, що ґрунтуються на коефіцієнтах і показниках	Методи та моделі, що ґрунтуються на оцінці банківських ризиків	Метод економіко-математичного моделювання	Методи експертних оцінок
Автор	В. Гайдук, Н. Гайдук, А. Воронков, І. Крупка	Е. Андреева, А. Єпіфанов, О. Пластун, О. Колодізев, О. Штаєр, Н. Наточєєва, П. Каллаур, Г. Хачатурян, В. Гайдук, Н. Гайдук, А. Воронков, О. Барановський	В. Черенков, А. Єпіфанов, О. Пластун, П. Каллаур	З. Васильченко, І. Васильченко, Н. Різник, О. Колодізєв, О. Штаєр, В. Франчук, С. Мельник	А. Єпіфанов, О. Пластун

Джерело: складено автором

Проведене в роботі дослідження дозволило запропонувати методичний підхід до оцінки рівня фінансової безпеки комерційних банків із застосуванням вартісно-орієнтованого підходу.

Шляхом установлення чіткого логічного зв'язку між такими поняттями, як «фінансова безпека банку» та «вартісно-орієнтована стратегія банку», сформовано авторське визначення: «вартісно-орієнтована стратегія забезпечення фінансової безпеки комерційних банків» (рис.1).

Рис. 1. Теоретичний базис формування стратегії забезпечення фінансової безпеки комерційних банків за вартісно-орієнтованим підходом
Примітка: побудовано автором

За результатами наукового дослідження доведено доцільність розробки теоретико-методичних засад формування фінансової стратегії забезпечення безпеки комерційних банків за вартісно-орієнтованим підходом.

У розділі 2 «Оцінка поточного стану та трансформаційних процесів функціонування банківського бізнесу в Україні» здійснено оцінку ризиків і перспектив функціонування банківського бізнесу в Україні, із застосуванням методу дисконтування грошових потоків здійснено оцінку ринкової вартості банківського бізнесу на прикладі обраних для дослідження комерційних банків, систематизовано внутрішні та зовнішні загрози фінансовій безпеці комерційних банків та удосконалено аналітико-прикладне забезпечення щодо попередження та нейтралізації внутрішніх та зовнішніх загроз фінансовій безпеці комерційних банків.

Установлено, що глибока фінансово-економічна та політична криза, що склалась в Україні починаючи з 2014 р., негативно вплинула на банківську систему України, у результаті чого кількість комерційних банків скоротилася приблизно вдвічі. При цьому більшість комерційних банків в Україні виявилися збитковими. Це призвело до зменшення довіри споживачів фінансових послуг до банківського сектору, погіршення якості кредитних портфелів банків, що зумовило необхідність очищення банківської системи, яке розпочалося в 2014 році та потребувало додаткового збільшення капіталу банків для створення значних резервів під активні операції.

Згідно з інформацією Нацбанку України, в Україні у II кварталі 2019 р. діючих банків залишилось 76. На початок 2018 р. було 82 комерційних банки. Характерною ознакою нинішнього етапу розвитку української банківської системи є перехід від збиткової до прибуткової роботи. Банківський сектор другий рік поспіль має високу рентабельність завдяки стабільному зростанню прибуткового споживчого кредитування, безготівкових операцій з населенням, контролю витрат та переоцінці валютних інструментів. Знижується рівень доларизації та покращилася якість кредитного портфеля, зберігся приплив депозитів населення та бізнесу. У результаті співвідношення операційних витрат до операційних доходів (Cost-to-Income Ratio, CIR) сектору становило 47,1%. За перше півріччя 2018 р. українські комерційні банки в цілому отримали сукупний прибуток в обсязі 9,7 млрд. проти 223 млн. грн. збитку за аналогічний період 2017 р. А у I півріччі 2019 р. чистий прибуток становив 31 млрд. грн., значно перевищивши показник за весь 2018 р. Майже 60% прибутку сектору сформував Приватбанк. З 76 платоспроможних прибутковими були 66 банків (їхній прибуток становив 31,9 млрд. грн.).

У результаті аналізу світової практики оцінки ринкової вартості банківського бізнесу обґрунтовано доцільність застосування методу дисконтування грошових потоків (DCF), який базується на аналізі ризику інвестування, а також ризиків, пов'язаних із отриманням майбутнього грошового потоку в нестабільних умовах зовнішнього середовища. Для розрахунку ринкової вартості банківського бізнесу застосовано грошовий потік для всього інвестованого капіталу, що ґрунтується на прогнозуванні та дисконтуванні вільного грошового потоку (FCF), який генерується діяльністю банківської установи від операційної та інвестиційної діяльності.

На модельному рівні в роботі на прикладі комерційних банків першої групи (з державною часткою понад 75% від статутного капіталу банку), а саме: ПАТ «Державний експортно-імпорتنний банк України», АТ КБ «Приватбанк» та ПАТ

«Державний Ощадний банк України» та комерційних банків другої групи (контрольні пакети акцій яких належать іноземним банкам), а саме: ПАТ «Кредобанк», ПАТ «Укрсиббанк», ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» - доведено вплив ключових факторів вартості (адекватності регулятивного капіталу (X1); рентабельності капіталу (X2); рентабельності активів (X3); рівня процентної маржі (X4); ліквідності (X5); рівня проблемних кредитів (X6); коефіцієнта достатності капіталу (X7); фінансового левериджу (X8)) на ринкову вартість банківського бізнесу у розрахунку на 1 грн. балансового капіталу (табл. 3).

Таблиця 3

Моделі впливу ключових факторів вартості на ринкову вартість банківського бізнесу у розрахунку на 1 грн. балансового капіталу банку

Банк	Модель	Коефіцієнт кореляції R ²
ПАТ «Державний експортно-імпорتنний банк України»	$Y = 248,3793 - 1,57663X_1 - 0,97953X_6 + 3,628793X_7$	0,949782
АТ КБ «Приватбанк»	$Y = 240,5633 - 14,1786X_4 - 1,64975X_6 + 7,601254X_7$	0,997824
ПАТ «Державний Ощадний банк України»	$Y = 225,0286 + 40,06479X_4 - 0,93681X_6 + 0,128951X_7$	0,989434
ПАТ «Кредобанк»	$Y = 480,3119 - 52,8465X_3 - 1,08876X_4 + 4,770434X_6$	0,983644
ПАТ «Укрсиббанк»	$Y = 1322,3383 - 1,26646X_2 - 106,098X_4 - 9,91321X_6$	0,959271
ПАТ «Райффайзен Банк Аваль»	$Y = 1010,963 - 0,50124X_2 - 51,7554X_4 + 5,316625X_6$	0,903373

Проведений у роботі аналіз дозволив виокремити внутрішні та зовнішні загрози фінансовій безпеці комерційних банків, що розглядаються як будь-які явища або дії, настання яких може нанести банку шкоду фінансового (збитки, недоотримання доходів, утрата капіталу, пошкодження майна тощо) й нефінансового (утрата довіри, зниження кредитного рейтингу, утрата клієнтів, контрагентів та ключових співробітників та ін.) характеру, сукупна дія яких може призвести до банкрутства банку та запропонувати систему заходів щодо їх попередження та нейтралізації (табл. 4).

Доведено, що пріоритезація загроз фінансовій безпеці комерційних банків, визначення ступеня їх важливості та сили впливу дозволяє сформувати підґрунтя для вибору заходів раннього попередження та протидії, розробки альтернатив стратегічного і тактичного характеру для забезпечення належного рівня фінансової безпеки комерційних банків.

У розділі 3 «Формування стратегії забезпечення фінансової безпеки комерційних банків за вартісно-орієнтованим підходом» удосконалено інформаційно-аналітичне забезпечення оцінювання рівня фінансової безпеки комерційних банків, розроблено методичний підхід до оцінювання інтегрального рівня фінансової безпеки комерційних банків із урахуванням вартісно-грошової складової, запропоновано науково-практичний підхід до оцінювання вартісно-орієнтованих стратегічних рішень щодо забезпечення фінансової безпеки комерційних банків.

Основні загрози фінансовій безпеці комерційних банків та заходи щодо їх попередження та нейтралізації

Загроза	Заходи
Відсутність стратегії	Оцінка вартості банку та рівня його безпеки і розробка на основі цього відповідної стратегії забезпечення фінансової безпеки банку за вартісно-орієнтованим підходом
Виведення фінансових коштів: спланований відтік капіталу з банку, що призводить до погіршення його платоспроможності	Обережне ставлення до джерел фінансування, поведінка яких є непередбачуваною
Зміна курсу валюти	Обов'язкове резервування фінансових ресурсів, застосування механізму прогнозування курсу валюти
Дії конкурентів з блокування активів банку іншими фінансовими установами	Розміщення рахунків банку у надійних фінансових установах
Використання засобів масової інформації для дискредитації банку	Проведення постійної іміджевої рекламної кампанії, посилення прозорості фінансового стану банку
Витіснення з окремих ринків банківських послуг	Проведення виваженої цінової політики, інтеграція в міжбанківські проекти
Дії вкладників	Підтримувати належний рівень ліквідності за допомогою достатнього резерву коштів для виконання непередбачених зобов'язань
Зміна умов діяльності банку внаслідок демпінгування на ринку банківських послуг	Підвищення ефективності та зниження собівартості банківських послуг
Злочинні дії персоналу, втрата кваліфікованого персоналу, перехід кращих спеціалістів до інших банків,	Виважена політика в сфері кадрової політики, зокрема у сфері оплати праці та стимулювання працівників
Компетенції операційного та управлінського персоналу	Здійснення політики щодо підвищення кваліфікації кадрового потенціалу банку
Дії позичальників: банкрутство основних позичальників, обсяги заборгованості яких перед ним можуть негативно вплинути на фінансовий стан банку	Введення в керівні колегіальні органи значних підприємств-позичальників представників банку
Захист інформації від дій «хакерів» та викрадачів фінансової інформації, як внутрішніх, так і зовнішніх	Захист вхідної та вихідної фінансової інформації банку усіма засобами, здійснення виваженої корпоративної політики, захист інтересів працівників банку
Неузгодження дій засновників	Чітке розмежування прав, обов'язків та відповідальності засновників банку в установчих документах
Політичний вплив на рух капіталу	Уникнення залежності від «політичних» капіталів
Зміна законодавства	Обов'язкове введення до штату банку юриста (юридичного відділу) та ретельне дотримання вимог законодавства у процесі банківської діяльності

Джерело: Складено автором

У межах проведеного дослідження удосконалено інформаційно-аналітичне забезпечення оцінювання рівня фінансової безпеки комерційного банку, що шляхом застосування інформаційно-аналітичних засобів сприяє захисту від загроз, що знижують ринкову вартість банківського бізнесу.

У роботі розроблено методичний підхід до інтегральної оцінки рівня фінансової безпеки комерційних банків за п'ятьма функціональними компонентами, а саме: капітало-ресурсної, кредитно-інвестиційної, фінансово-результативної, валютної та вартісно-грошової безпеки (табл.5).

Таблиця 5

Сукупність індикаторів для оцінки рівня фінансової безпеки комерційного банку

Найменування показника	Алгоритм для розрахунку	Порогове значення	Питома вага функціонально складової у загальній структурі
Капітало-ресурсна безпека банку (безпека пасивних операцій) (0,25)			
Адекватність регулятивного капіталу	Регулятивний капітал/ сумарні активи і певні позабалансові інструменти, зменшені на суму створених відповідних резервів за активними операціями та на суму забезпечення кредиту	>0,10	0,25
Коефіцієнт достатності капіталу	(Капітал/(зобов'язання + капітал))*100%	>0,10	0,25
Рівень процентної маржі	Середня процентна ставка по кредитам-середня процентна ставка по депозитам	>0,05	0,25
Коефіцієнт строкових депозитів до депозитного портфелю	Співвідношення строкових депозитів до загального депозитного портфелю	<0,50	0,15
Коефіцієнт фінансового левериджу	Зобов'язання/власний капітал	0-3	0,1
Кредитно-інвестиційна безпека банку (безпека активних операцій) (0,20)			
Рівень проблемних кредитів	Співвідношення проблемних кредитів до загального обсягу виданих кредитів	<0,05	0,45
Коефіцієнт загальної кредитної активності	Співвідношення обсягу кредитного портфелю до загальних активів	<0,75	0,3
Ліквідність (миттєва)	Високоліквідні активи/поточні зобов'язання банку	>0,20	0,25
Фінансово-результативна безпека банку (0,15)			
Рентабельність банківських активів	Співвідношення чистого прибутку до активів банку	>0,01	0,35
Рентабельність капіталу	Співвідношення чистого прибутку до балансового капіталу банку	>0,15	0,35
Коефіцієнт дієздатності банку	Співвідношення загальних витрат до загальних доходів	<0,95	0,3
Валютна безпека (0,1)			
Коефіцієнт валютних активів	Співвідношення активів в іноземній валюті до загальних активів	<0,4	0,5
Коефіцієнт валютних зобов'язань	Співвідношення зобов'язань в іноземній валюті до загальних зобов'язань	<0,5	0,4
Коефіцієнт повноти використання коштів в іноземній валюті	Співвідношення обсягу виданих кредитів в іноземній валюті до обсягу залучених коштів в іноземній валюті	<0,9	0,1
Вартісно-грошова безпека банку (0,30)			
Вартісно-грошова безпека операційної діяльності	Співвідношення ринкової вартості банку до операційних грошових потоків	Більше 0	0,40
Вартісно-грошова безпека інвестиційної діяльності	Співвідношення ринкової вартості банку до інвестиційних грошових потоків	Більше 0	0,30
Вартісно-грошова безпека фінансової діяльності	Співвідношення ринкової вартості банку до фінансових грошових потоків	Більше 0	0,30
Ринкова вартість банку до балансової вартості	Співвідношення ринкової вартості банку до балансової вартості банку	Більше 0	0,40

Методичний підхід до інтегральної оцінки рівня фінансової безпеки комерційних банків дозволяє кількісно оцінити вплив кожної групи показників на рівень фінансової безпеки комерційних банків, визначити її інтегральний рівень та здійснити оперативну, тактичну й стратегічну оцінку за рівнями фінансової безпеки із використанням багаторівневої моделі (рис. 2).

За результатами розрахунку інтегрального показника фінансової безпеки комерційних банків виявлено, що більшість із комерційних банків, що досліджувались, характеризуються низьким та критичним рівнем цього показника (рис. 3., рис. 4.).

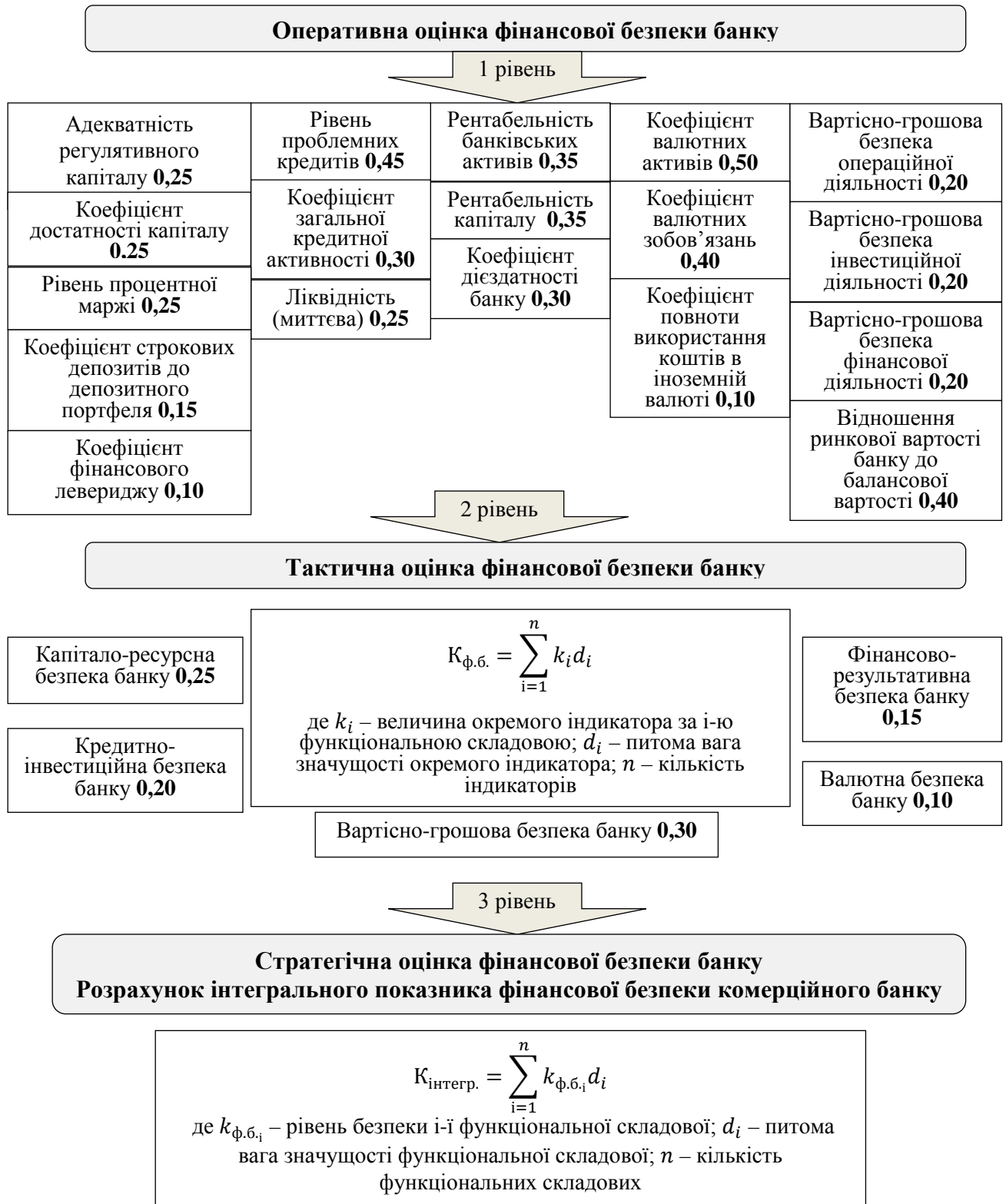

Рис. 2. Модель оцінювання рівня фінансової безпеки комерційного банку
Побудовано автором

ПАТ "Кредобанк"

ПАТ "Укрсиббанк"

ПАТ "Райффайзен Банк"

ПАТ "Державний експортно-імпортний банк"

АТ КБ "Приватбанк"

ПАТ "Державний ощадний банк України"

Рис. 3. Нормативне та фактичне значення компонент інтегрального показника фінансової безпеки досліджуваних банків у 2017 р. Побудовано автором на основі проведених розрахунків

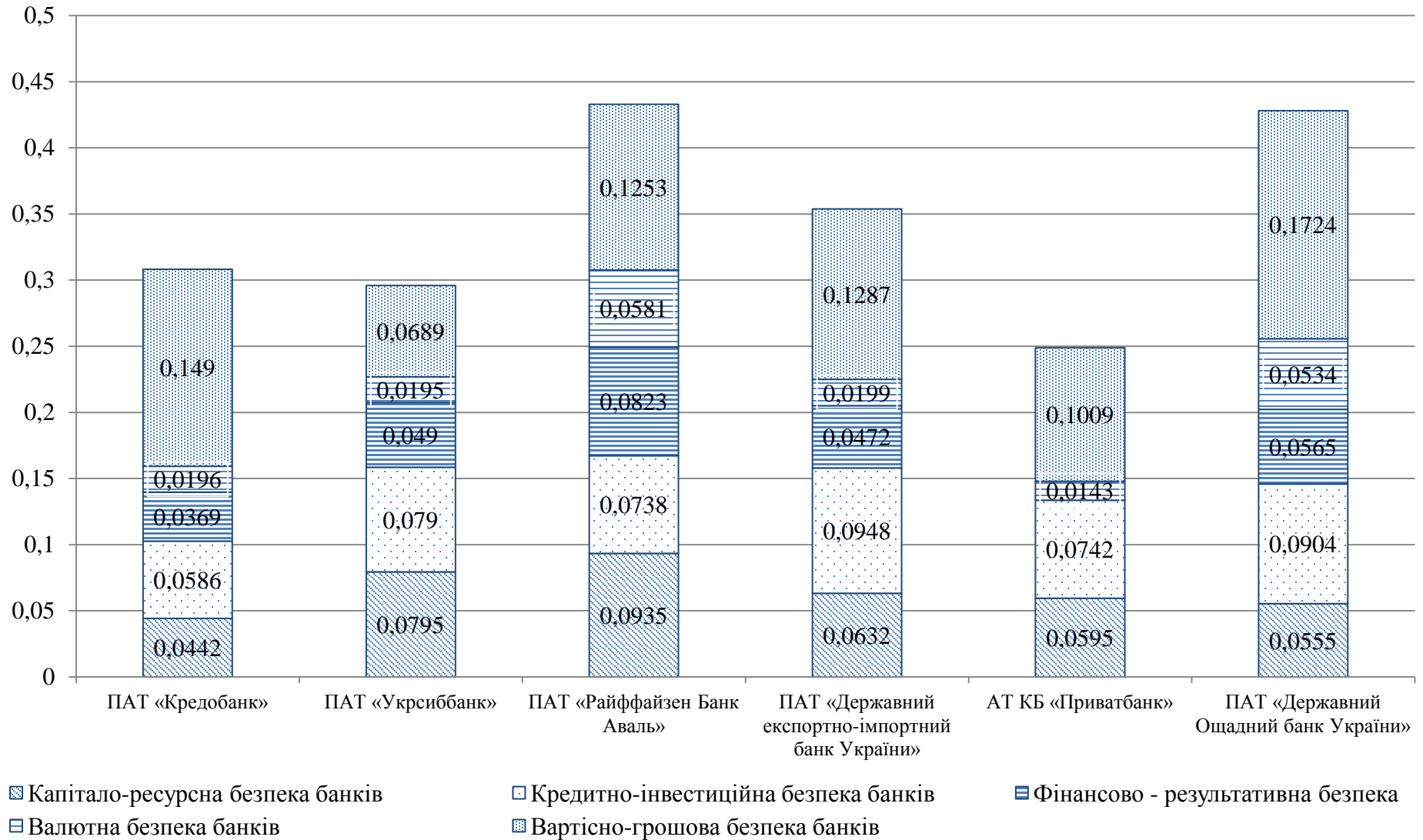

Рис. 4. Фактичне значення компонент інтегрального показника фінансової безпеки досліджуваних банків у 2017 р.

Примітка: побудовано автором на основі проведених розрахунків

У результаті дослідження, зважаючи на домінуючий вплив виявлених загроз фінансовій безпеці комерційних банків, обґрунтовано вирішальну роль комплексного підходу до їх виявлення, аналізу та системної розробки стратегічних заходів щодо їх запобігання.

У рамках дослідження обґрунтовано п'ять типів стратегій забезпечення фінансової безпеки банку за вартісно-орієнтованим підходом (табл.6).

Таблиця 6

Вартісно-орієнтовані стратегії забезпечення фінансової безпеки комерційних банків за рівнем інтегрального показника

Рівень фінансової безпеки банку	Стратегія зростання вартості банку	Характеристика стратегії	Основні заходи, спрямовані на зростання вартості банківського бізнесу
Оптимальний (значення інтегрального показника безпеки від 80 до 100 балів)	Стратегія збереження темпів приросту вартості	Стратегія, спрямована на збереження досягнутого рівня безпеки, шляхом підтримки темпів приросту вартості	<ul style="list-style-type: none"> - управління доданою вартістю банку; - ефективне управління бізнес-портфелем (забезпечення оптимального складу і структури, упровадження інноваційних продуктів та послуг, формування ефективної цінової та збутової політик тощо); - управління відносинами з клієнтами та контроль якості банківського обслуговування;
Достатній (значення інтегрального показника безпеки від 60 до 79 балів)	Стратегія збільшення темпів приросту вартості	Стратегія, спрямована на нарощення темпів зростання вартості банківської установи	<ul style="list-style-type: none"> - планування та контроль показників дохідності вкладеного капіталу; - удосконалення процедури оперативного управління капіталом шляхом викупу акцій, виплати додаткових дивідендів; - ефективна конфігурація мережі збуту банківських продуктів;
Задовільний (значення інтегрального показника безпеки від 40 до 59 балів)	Стратегія досягнення цільового значення вартості	Стратегія, спрямована на визначення та досягнення бажаної вартості банківської установи	<ul style="list-style-type: none"> - управління доданою вартістю банку; - удосконалення процедур з управління системи ризик-менеджменту; - удосконалення технологій залучення додаткового капіталу; удосконалення дивідендної політики; - удосконалення процедури оперативного управління капіталу шляхом пришвидшення зростання активів;
Низький (значення інтегрального показника безпеки від 20 до 39 балів)	Стратегія обмеженого зростання вартості	Стратегія, спрямована до забезпечення зростання вартості банківської установи, що здійснюється в умовах обмежених ресурсів	<ul style="list-style-type: none"> - забезпечення високих темпів зростання обсягів діяльності банку; - удосконалення процедур з управління активами та пасивами; - ефективне управління витратами банку; - удосконалення процедури оперативного управління капіталом шляхом залучення субординованого боргу, приватних розміщень акцій, сек'юритизації активів
Критичний (менше 20 балів)	Стратегія досягнення позитивного приросту вартості	Стратегія, що передбачає визначення обсягу вартісного потенціалу банку та запровадження заходів, спрямованих на підвищення вартості банку	<ul style="list-style-type: none"> - проведення успішних угод щодо злиття або поглинання; - упровадження системи розподілу капіталу та контролю за ефективністю його використання; - реорганізація (аутсорсинг) бізнес-процесів у банку; - здійснення заходів щодо управління ліквідністю та платоспроможністю банку; - реалізація заходів по відновленню прибутковості роботи банку

З метою виявлення тих компонентів інтегрального показника фінансової безпеки, на покращення яких має бути спрямована обрана вартісно-орієнтована стратегія, обґрунтовано доцільність застосування методу GAP-аналізу (табл. 7).

Вартісно-орієнтовані стратегії забезпечення фінансової безпеки комерційних банків

Банк	Інтегральний показник безпеки банку	Рівень фінансової безпеки банку	Стратегія	Характеристика стратегії	Основні заходи
Банки іноземних банківських груп					
ПАТ «Кредобанк»	0,3084	низький	Стратегія зміцнення безпеки та обмеженого зростання вартості	Стратегія, спрямована на забезпечення фінансової безпеки банку через зростання вартості банківської установи, що здійснюється в умовах обмежених ресурсів	<ul style="list-style-type: none"> - забезпечення високих темпів зростання обсягів діяльності банку; - вдосконалення процедур з управління активами та пасивами; - ефективне управління витратами банку; - вдосконалення процедури оперативного управління капіталу шляхом залучення субординованого боргу, приватних розміщень акцій, сек'юрітизації активів
ПАТ «Укрсиббанк»	0,2959	низький	Стратегія зміцнення безпеки та обмеженого зростання вартості	Стратегія, спрямована на забезпечення фінансової безпеки банку через зростання вартості банківської установи, що здійснюється в умовах обмежених ресурсів	<ul style="list-style-type: none"> - забезпечення високих темпів зростання обсягів діяльності банку; - вдосконалення процедур з управління активами та пасивами; - ефективне управління витратами банку; - вдосконалення процедури оперативного управління капіталу шляхом залучення субординованого боргу, приватних розміщень акцій, сек'юрітизації активів
ПАТ «Райффайзен Банк Аваль»	0,433	задовільний	Стратегія підвищення безпеки та досягнення цільового значення вартості	Стратегія, спрямована на забезпечення фінансової безпеки банку через визначення та досягнення бажаної вартості банківської установи	<ul style="list-style-type: none"> - управління доданою вартістю банку; - вдосконалення процедур з управління системи ризик-менеджменту; - удосконалення технологій залучення додаткового капіталу; вдосконалення дивідендної політики; - вдосконалення процедури оперативного управління капіталу шляхом пришвидшення зростання активів

Банк	Інтегральний показник безпеки банку	Рівень фінансової безпеки банку	Стратегія	Характеристика стратегії	Основні заходи
Державні банки					
ПАТ «Державний Ощадний банк України»	0,4005	задовільний	Стратегія підвищення безпеки та досягнення цільового значення вартості	Стратегія, спрямована на забезпечення фінансової безпеки банку через визначення та досягнення бажаної вартості банківської установи	<ul style="list-style-type: none"> - управління доданою вартістю банку; - вдосконалення процедур з управління системи ризик-менеджменту; - удосконалення технологій залучення додаткового капіталу; вдосконалення дивідендної політики; - вдосконалення процедури оперативного управління капіталу шляхом пришвидшення зростання активів.
АТ КБ «Приватбанк»	0,2257	низький	Стратегія зміцнення безпеки та обмеженого зростання вартості	Стратегія, спрямована на забезпечення фінансової безпеки банку через зростання вартості банківської установи, що здійснюється в умовах обмежених ресурсів	<ul style="list-style-type: none"> - забезпечення високих темпів зростання обсягів діяльності банку; - вдосконалення процедур з управління активами та пасивами; - ефективно управління витратами банку; - вдосконалення процедури оперативного управління капіталу шляхом залучення субординованого боргу, приватних розміщень акцій, сек'юритизації активів.
ПАТ «Державний експортно-імпортний банк України»	0,3257	низький	Стратегія зміцнення безпеки та обмеженого зростання вартості	Стратегія, спрямована на забезпечення фінансової безпеки банку через зростання вартості банківської установи, що здійснюється в умовах обмежених ресурсів	<ul style="list-style-type: none"> - забезпечення високих темпів зростання обсягів діяльності банку; - вдосконалення процедур з управління активами та пасивами; - ефективно управління витратами банку; - вдосконалення процедури оперативного управління капіталу шляхом залучення субординованого боргу, приватних розміщень акцій, сек'юритизації активів.

Доведено, що стратегія забезпечення вартісно-орієнтованої безпеки комерційних банків має бути спрямована на подолання розривів за основними показниками. Для встановлення доцільності подолання стратегічних розривів використано теорії ігор та лінійного програмування. Доведено доцільність подолання стратегічних розривів ключових чинників фінансової безпеки. Установлено, що застосування поданих методів дає можливість швидко виявляти причини відхилень від безпечного рівня банку, обґрунтувати доцільність впливу на певні чинники та визначати оптимальну стратегію подолання виявлених розривів.

Розроблені вартісно-орієнтовані стратегії дозволяють забезпечити збереження або збільшення ринкової вартості комерційних банків шляхом прийняття управлінських рішень щодо зміцнення фінансової безпеки комерційних банків в рамках інтегрованої вартісно-орієнтованої моделі.

ВИСНОВКИ

У результаті дослідження досягнута мета дисертаційної роботи: обґрунтовано теоретико-методичних положення і розроблено практичні рекомендації щодо розробки стратегії забезпечення фінансової безпеки комерційних банків за вартісно-орієнтованим підходом. На підставі вирішення визначених завдань отримано такі висновки та пропозиції:

1. На основі узагальнення наукових підходів уточнено зміст поняття фінансова безпека комерційних банків, що визначається як стан захищеності, який гарантує його захист від потенційних та наявних загроз, збереження та примноження активів, стійкість та досягнення встановлених цілей діяльності з метою попередження та уникнення загроз для збереження та примноження фінансових ресурсів банку, забезпечення його стійкості, зростання ефективності його діяльності та зміцнення позицій на ринку. Встановлено, що під системою забезпечення фінансової безпеки комерційного банку слід розуміти сукупність об'єктів, суб'єктів, принципів, функцій, методів оцінки і механізму зміцнення фінансової безпеки банку, що підпорядковані спільній меті та поставленим завданням попередження та протидії загрозам, зміцнення позицій банку на ринку, підвищення ефективності його діяльності.

2. Обґрунтовано науково-методичні засади формування вартісно-орієнтованої стратегії забезпечення фінансової безпеки комерційних банків, яка розглядається як модель узагальнення дій щодо максимізації ринкової вартості комерційного банку за умови забезпечення ефективного використання вкладеного інвесторами капіталу, фінансової стійкості, збереження та примноження активів із попередженням можливих ризиків та захистом від існуючих внутрішніх і зовнішніх загроз з метою досягнення основних цілей діяльності, та дозволяє встановлювати й виявляти логічно-функціональні взаємозв'язки з елементами категоріального базису.

3. Узагальнено теоретичні та методичні підходи до оцінювання рівня фінансової безпеки комерційних банків. Доведено, що на сьогодні не існує єдиної комплексної моделі оцінки фінансової безпеки комерційного банку. Обґрунтовано доцільність застосування вартісно-грошової складової як компоненти

запропонованого методичного підходу інтегральної оцінки рівня фінансової безпеки комерційних банків.

4. Проведено оцінку ризиків і перспектив функціонування банківського сектору України. На прикладі комерційних банків першої групи (з державною часткою понад 75% від статутного капіталу банку), а саме - ПАТ «Державний експортно-імпортний банк України», АТ КБ «Приватбанк» та ПАТ «Державний Ощадний банк України» та комерційних банків другої групи (контрольні пакети акцій яких належать іноземним банкам), а саме - ПАТ «Кредобанк», ПАТ «Укрсиббанк», ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» доведено вплив ключових факторів вартості на результуючий показник - ринкову вартість банківського бізнесу на 1 грн. балансового капіталу банку, що розрахована із застосуванням застосування методу дисконтування грошових потоків. Встановлено ключові фактори вартості комерційних банків до яких віднесено адекватність регулятивного капіталу, рентабельність капіталу, рентабельність активів, рівень процентної маржі, ліквідність, рівень проблемних кредитів, коефіцієнт достатності капіталу, фінансовий леверидж. На основі проведення експертного опитування систематизовано ключові внутрішні та зовнішні загрози фінансовій безпеці комерційних банків, запропоновано заходи щодо їх попередження та нейтралізації.

5. Удосконалено інформаційно-аналітичне забезпечення оцінювання рівня фінансової безпеки комерційного банку, що розглядається як комплексна система формування, збору, систематизації, аналітичної обробки та передачі обґрунтованої та достовірної інформації із використанням вартісно-орієнтованої звітності, що є інформаційною базою для аналізу та дозволяє реалізувати вартісно-орієнтовану стратегію забезпечення фінансової безпеки комерційних банків.

6. Розроблено методичний підхід до інтегральної оцінки рівня фінансової безпеки комерційних банків, який враховує п'ять груп функціональних компонент, а саме: капітало-ресурсну, кредитно-інвестиційну, фінансово-результативну, валютну та вартісно-грошову. Даний підхід дає змогу кількісно оцінити вплив кожної групи показників на рівень фінансової безпеки комерційних банків. Практичну значущість методичного підходу доведено на прикладі 6 комерційних банків України. Інтегральна оцінка ключових компонент інтегрального показника фінансової безпеки банку дозволила виявити, що більшість із досліджуваних банків характеризуються низьким та критичним рівнем цього показника.

7. Обґрунтовано науково-практичний підхід до оцінювання вартісно-орієнтованих стратегічних рішень щодо забезпечення фінансової безпеки комерційних банків. Обґрунтовано доцільність застосування GAP-методу (методу стратегічних розривів) для виявлення причин відхилень рівня фінансової безпеки, що дозволяє виокремити компоненти, які мають найбільший вплив на рівень фінансової безпеки та вартість банку. Встановлено, що вартісно-орієнтована стратегія забезпечення фінансової безпеки комерційного банку має бути спрямована на подолання розривів за ключовими факторами вартості. Для встановлення доцільності подолання стратегічних розривів використано теорію ігор та лінійного програмування. Встановлено, що застосування даних методів дає можливість

швидко виявляти причини відхилень від безпечного рівня банку та здійснювати заходи, спрямовані на зростання вартості банківського бізнесу.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Розділи у колективних монографіях

1. Родченко С. С. Оцінка ринкової вартості банку в контексті забезпечення його економічної безпеки. *Математичні моделі та новітні технології управління економічними та технічними системами* : монографія / за заг. ред. В.О. Тимофєєва, І. В. Чумаченко. Харьков : ФОП Мезіна В. В. 2017. С. 94-107.

2. Родченко С.С., Овчелупова О.М., Коляда І.В. Комплаєнс-контроль у системі забезпечення фінансової безпеки банківських установ: стан, проблеми, перспективи. *Стратегічний моніторинг та антикорупційний аудит в системі фінансово-економічної безпеки держави, регіону, суб'єктів господарювання*: колективна монографія / за заг. ред. Т.В. Момот – Харків: Видавництво Іванченка І.С.; 2019. – С.160-174. (*Особистий внесок: досліджено сучасний стан та загрози фінансовій безпеці банківських установ*).

Статті у наукових фахових виданнях України

3. Родченко С. С. Впровадження фінансової стратегії забезпечення безпеки комерційних банків: вартісно-орієнтований підхід. *Актуальні проблеми економіки*. №4(214), 2019. С. 78-90.

4. Родченко С. С. Дефініції фінансово-економічної безпеки банку. *Економічний аналіз*. Тернопіль, 2018. Том 28. № 4. С. 155-166.

5. Родченко С. С. Забезпечення системи безпеки комерційного банку за вартісно-орієнтованим підходом : інформаційно-аналітичний аспект. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна*. Львів : ЛьвДУВС, 2018. Вип. 2. С. 111-119.

6. Rodchenko S., Lelyuk N. Identification of threats to the financial security of banks. *Technology audit and production reserves*. Kharkiv: PC «Technology Center», 2019. №2/4 (46). S. 28-33. (*Особистий внесок: систематизовано загрози фінансовій безпеці банківських установ і визначені підходи до їх класифікації*).

Наукові праці у виданнях іноземних держав або виданнях України, які включені до міжнародних науко метричних баз

7. Tetiana Momot, Svetlana Rodchenko, Daniele Tumietto, Lelyuk Natalia. Value - based security system of the commercial bank. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. Vol 2. No 29. 2019. S. 44-54. (*Особистий внесок: проведено аналіз грошових потоків та визначено перспективи застосування доходного підходу до оцінки вартості банків при забезпеченні їх фінансової безпеки* .)

Праці апробаційного характеру

8. Родченко С. С. Концептуальні основи управління фінансово-економічною безпекою банківських установ. *Управління фінансово-економічною безпекою : інформаційно-аналітичне забезпечення та конкурентна розвідка* : матеріали міжнар. наук.-практич. конф. м. Харків, 30 вересня - 6 жовтня 2013 р. Харків : ХНУМГ, 2013. С. 125-127.

9. Родченко С. С., Гура Р. В. Стратегічні пріоритети формування фінансово-економічної безпеки банківських установ. *Проблеми і перспективи розвитку фінансової системи України в умовах формування нового світового фінансово-економічного порядку* : матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, Полтава, 01-06 жовт. 2014 р. Полтава : ПУЕТ, 2014. С. 136-137. (Особистий внесок: визначено основні пріоритети формування фінансової безпеки банківських установ).

10. Родченко С. С., Гладка Л. С. Значення міжнародних стандартів фінансової звітності в банківських установах на сучасному етапі. *Обліково-аналітичне забезпечення управління фінансово-економічною безпекою європейської інтеграції* : матеріали V міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків, 26-27 листоп. 2015 р. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2015. С. 117-118. (Особистий внесок: досліджено вплив застосування міжнародних стандартів при формуванні фінансової звітності комерційних банків).

11. Родченко С. С., Столбов В. Ф. Проблеми впровадження МСФЗ в систему обліку банківських установ України. *Обліково-аналітичне забезпечення управління фінансово-економічною безпекою європейської інтеграції*: матеріали V міжнародної науково-практичної конференції, Харків, 26-27 листоп. 2015 р. Харків: ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2015. С. 114-117. (Особистий внесок: визначено перспективи застосування міжнародних стандартів для оцінки діяльності комерційних банків).

12. Родченко С. С. Економічна безпека комерційного банку : теоретичний аспект. *Математичне моделювання процесів в економіці та управління проектами та програмами (ММП-2017)* : Міжнародна наукова конференція. м. Коблево, 12-13 вересня 2017 р. Харків : ХНУРЕ, 2017. С. 163-166.

13. Родченко С. С., Лелюк Н. Є. Застосування інтегрального таксономічного показника для оцінки фінансово-економічної безпеки банківської установи. *Стратегічна аналітика та антикорупційний аудит в системі забезпечення фінансово-економічної безпеки держави, регіону, суб'єктів господарювання* : матеріали VI міжнар. наук.-практ. конф. м. Харків, 26-27 жовт. 2017. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. С. 130-133. (Особистий внесок: розраховано інтегральний таксономічний показник для оцінки фінансово-економічної безпеки банківської установи).

14. Родченко С. С. Ринкова вартість банку : можливості та узгодження інтересів стейкхолдерів. *Актуальні питання функціонування фінансового ринку в умовах кризових явищ світової економіки* : збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції. м. Одеса, 26-27 квітня 2018 р. Одеса : ОНЕУ, 2018. С. 24-27.

15. Родченко С. С. Цілі та завдання оцінювання рівня фінансової безпеки комерційного банку. *Актуальні питання економіки, фінансів, обліку та права в сучасних умовах* : збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції. м. Полтава, 10 вересня 2018 р. Полтава : ЦФЕНД, 2018. Ч. 3. С. 34-37.

16. Родченко С. С. Забезпечення безпеки комерційного банку : актуальність та суть процесу. *International Scientific Conference Modern Economic Research: Theory,*

Methodology, Strategy: Conference Proceedings, Part II, September 28, 2018. Kielce, Poland: Baltija Publishing. P. 118-121.

17. Родченко С. С. Муталлімлі Орхан Фаррух огли. Підходи до трактування сутності фінансово-економічної безпеки банківських установ в сучасних умовах. *Інновації в обліково-аналітичному забезпеченні та управлінні фінансово-економічною безпекою держави, регіону, суб'єктів господарювання-міждисциплінарний підхід* : матеріали VII міжнар. наук.-практ. інтернетконф. для здобувачів вищ. освіти і молодих науковців. м. Харків, 15 листопада 2018 р. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. С. 306-311. (Особистий внесок: запропоновані визначення понять «безпека банку», «економічна безпека банку», «фінансова безпека банку» та «фінансово-економічна безпека банку»).

18. Rodchenko S.S. Classification of financial security threats of banking institutions. *International Scientific Conference Anti - Crisis Management* : State, Region, Enterprise : Conference Proceedings, Part II, November 23th, 2018. Le Mans, France : Baltija Publishing. P. 113-115.

19. Родченко С. С., Блага Н. В., Висоцька І. Б., Нагірна О. В. Підходи до оцінювання ділової репутації банку. *Formation of Knowledge Economy as the Basis for Information Society* [Thesis of the 7th International Scientific Seminar, December 15-18, 2018] / by I.Y.Shtuler, D.V. Solokha, A.A. Oleshko, Z.B.Zhyvko etc. Kyiv-Venice-Verona : IAIS-NAM, 2018. P.63-65. (Особистий внесок: досліджено основні підходи до оцінювання ділової репутації банківської установи).

20. Родченко С. С. Стратегія забезпечення безпеки банку. *Актуальні проблеми сучасного бізнесу: обліково-фінансовий та управлінський аспекти* : матеріали I Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 19-21 березня 2019 р. Ч. 1. Львів : ЛНАУ, 2019. С. 106-108.

21. Родченко С. С. Підходи до трактування сутності фінансової стратегії банку в сучасних умовах. *Управління системою економічної безпеки : від теорії до практики* : збірник тез доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції (19 квітня 2019 р.). Львів : ЛьвДУВС, 2019. С. 161-163.

22. Родченко С. С. Оцінювання вартості банку : методи і поширення. *Управлінські, правові та економічні аспекти забезпечення безпеки життєдіяльності населення і територій* : Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених, курсантів та студентів. Львів : ЛДУ БЖД, 2019. С. 224-227.

23. Родченко С. С. Формування кредитного портфелю АТ КБ «ПРИВАТБАНК». *Менеджмент XXI століття: глобалізаційні виклики* : збірник наукових праць за матеріалами III Міжнародної науково-практичної конференції Полтава : ТОВ "Сімон", 2019. С. 367-370.

24. Родченко С. С., Момот Т. В., Зачосова Н. В. Формування інформаційно-аналітичного забезпечення фінансово-економічної безпеки банку. *Сучасні проблеми інформатики в управлінні, економіці, освіті та подоланні наслідків Чорнобильської катастрофи* : матеріали XV Міжнародного наукового семінару. м. Київ – оз. Світязь, 1-5 липня 2019 року. Київ : Національна академія управління, 2019. С. 154-156. (Особистий внесок: визначено основні показники оцінки фінансово-економічної безпеки банків).

АНОТАЦІЯ

Родченко С.С. Вартісно-орієнтована стратегія забезпечення фінансової безпеки комерційних банків. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 21.04.02 – Економічна безпека суб'єктів господарської діяльності. – Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова, Харків, 2019.

Дисертація присвячена вирішенню наукових завдань, пов'язаних із розробкою теоретико-методичних положень та обґрунтуванням практичних рекомендацій щодо розробки стратегії забезпечення фінансової безпеки комерційних банків за вартісно-орієнтованим підходом

На основі критичного аналізу наукових джерел розглянуто теоретико-методичні засади формування стратегії забезпечення фінансової безпеки комерційних банків за вартісно-орієнтованим підходом. Досліджено та систематизовано понятійний апарат формування вартісно-орієнтованої стратегії забезпечення фінансової безпеки комерційних банків, узагальнено теоретичні положення та методичні підходи до оцінювання рівня фінансової безпеки комерційних банків, уточнено понятійний апарат щодо характеристик і змістовного наповнення формування системи забезпечення фінансової безпеки комерційних банків за вартісно-орієнтованим підходом.

Здійснено оцінку ризиків і перспектив функціонування банківського бізнесу в Україні, із застосуванням методу дисконтування грошових потоків здійснено оцінку ринкової вартості банківського бізнесу на прикладі обраних для дослідження комерційних банків, систематизовано внутрішні та зовнішні загрози фінансовій безпеці комерційних банків та удосконалено аналітико-прикладне забезпечення щодо попередження та нейтралізації внутрішніх та зовнішніх загроз фінансовій безпеці комерційних банків.

Удосконалено інформаційно-аналітичне забезпечення оцінювання рівня фінансової безпеки комерційних банків, розроблено методичний підхід до оцінювання інтегрального рівня фінансової безпеки комерційних банків із врахуванням вартісно-грошової складової, запропоновано науково-практичний підхід до оцінювання вартісно-орієнтованих стратегічних рішень щодо забезпечення фінансової безпеки комерційних банків.

Ключові слова: фінансова безпека комерційних банків, вартісно-орієнтована стратегія забезпечення фінансової безпеки комерційних банків, ринкова вартість банківського бізнесу, загрози фінансовій безпеці комерційних банків, інформаційно-аналітичне забезпечення оцінювання рівня фінансової безпеки комерційних банків, система забезпечення фінансової безпеки комерційних банків за вартісно-орієнтованим підходом.

ANNOTATION

Rodchenko S.S. Value oriented strategy of financial security support for commercial banks. - Manuscript.

Dissertation for the Scientific Degree of Candidate of Sciences (Economics), specialty 21.04.02 - Economic Security of Business Entities. – O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv. Kharkiv, 2019.

The dissertation is devoted to the solution of scientific problems related to the development of theoretical and methodological provisions and justification of practical recommendations for the development of a strategy, ensuring the financial security of commercial banks according to value-oriented approach.

On the basis of a critical analysis of scientific sources, the theoretical and methodological foundations of forming the strategy of financial security support for commercial banks using a value-oriented approach are considered. The conceptual questions of the value-oriented strategy formation for the financial security support of commercial banks has been researched and systematized, the theoretical provisions and methodological approaches to assessing the level of financial security of commercial banks have been generalized, the conceptual apparatus for the features and substantive content of the financial security system for the establishment of financial security systems has been clarified.

Thus, "financial security of a commercial bank" is proposed to be considered as a state of safety that guarantees its protection against potential and existing threats, preservation and multiplication of assets, stability and achievement of the established goals of activity with the purpose of preventing and avoiding threats for preservation and multiplication of financial resources of the bank, providing its sustainability, increasing its efficiency and strengthening its position on the market, and a "value-oriented strategy for ensuring the financial security of commercial banks" is defined as a the maximization of the market value of commercial banks under conditions of efficient use of invested capital, financial stability, assets preservation and multiplication with the prevention of possible risks and protection against existing internal and external threats in order to achieve the main goals of the activity.

Methods for security assessment of commercial banks have been studied and the system of criteria, measures and indicators has been improved. Based on the generalization of theoretical provisions and methodological approaches to assessing the security of commercial banks, original methodology for assessing the financial security level of commercial banks is proposed and its main indicators are defined: adequacy of regulatory capital; return on capital; return on assets; the level of interest margin; liquidity (instant); the level of non-performing loans; capital adequacy ratio; the financial leverage ratio. Their selection is proposed to be conducted using multivariate correlation-regression analysis.

It is proposed to carry out an integrated assessment of the financial security level of commercial banks, taking into account five groups of indicators: capital and resource (passive operations), credit and investment (active operations), financial and payoff, value and monetary, currency security of the bank.

The proposed methodology will provide an operational assessment of the financial security of the bank (by individual indicators), tactical (taking into account group weights) and strategic (using an integral indicator), which will provide timely provision of the necessary information on the financial condition of the bank and the degree of threat to its financial security, prevention of emergencies at the initial stage and the adequate choice of methods for neutralization of possible crises, formation of a bank value management strategy and the financial security support of commercial banks.

On the basis of a detailed analysis of theoretical approaches to understanding the essence of the concept of "strategy of financial security support of commercial banks according to value-oriented approach" is proposed to be considered as a set of objects, entities, principles, functions, methods of assessment and mechanism for strengthening bank security, subordinated to the common purpose and tasks of preventing and counteracting threats, strengthening the position of the bank in the both internal and external market, improving the efficiency of its activities.

The scheme for establishment of the system of financial security support of commercial banks based on the value-oriented approach is substantiated and the algorithm of its functioning is proposed.

The scheme of information and analytical support of security system of commercial banks according to the value-oriented approach is proposed, which using information and analytical means promotes protection against threats that reduce the market value of banking business. It is noted that information and analytical support is formed in accordance with the needs of a particular bank, depending on the conditions of its activity and possible threats.

Key words: financial security of commercial banks, value-oriented strategy of financial security support of commercial banks, market value of banking business, threats to financial security of commercial banks, information and analytical support of assessing the level of financial security of commercial banks, financial security system of commercial banks according to value-oriented approach.

Підп. до друку 15.11.2019.   Формат 60×84 1/16

Друк на ризографі   Ум. друк. арк. 0,9

Зам. №   Тираж 100 пр.

Видавець і виготовлювач:

Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002

Електронна адреса: rectorat@kname.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

ДК № 5328 від 11.04.2017.